

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНСТВА”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ 2008

Підготовлено доцентом кафедри політології *М. А. Остапенко*

Затверджено на засіданні кафедри політології (протокол № 1 від 07.09.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Остапенко М. А. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Інститут президенства” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2008. — 31 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, загальні вказівки щодо організації самостійної роботи, тематичний план дисципліни “Інститут президенства”, зміст самостійної роботи, методичні вказівки до самостійного вивчення тем, теми індивідуальних завдань, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Утвердження в системі державної влади України на початку 90-х років ХХ ст. нового владного інституту — інституту президентства значною мірою активізувало увагу як науковців, так і громадськості до даного елемента політичної системи. Конституційні засади, механізм, ефективність його функціонування, практика функціонування в різних країнах світу — це не повний перелік питань, які є предметом досліджень як світових, так і вітчизняних науковців.

“Інститут президентства” є нормативною навчальною дисципліною, мета якої — ознайомити студентів з правовим статусом президента при парламентській, президентській та напівпрезидентській системах влади, особливою роллю президента як лідера й арбітра в політичному житті суспільства, його взаєминами з іншими гілками влади; порівняти існуючі моделі президентства в різних країнах і регіонах світу.

Основними принципами викладання та вивчення навчальної дисципліни “Інститут президентства” є фундаментальність, системність, єдність логічного та історичного, національного та загальнолюдського, суспільного та особистісного, теорії і практики, навчання і виховання.

По завершенні курсу “Інститут президентства” студенти мають отримати знання:

- сутності та історії походження феномену інституту президентства;
- понятійного ряду: президент, інститут президентства, парламентська система влади, президентська система влади, напівпрезидентська система влади; апарат і дорадчі органи при президентові, повноваження президента тощо;
- основних моделей президентства;
- основних тенденцій взаємодії між президентом та іншими гілками державної влади.

Внаслідок опанування дисципліни у студентів повинні виробитися уміння:

- самостійно аналізувати процеси та явища політичного життя українського суспільства, розрізняти види і форми владних відносин, роль президента у системі влади;

- орієнтуватися в міжнародному політичному житті, геополітичній обстановці, уявляти місце і статус президента в різних моделях влади;
- визначати права і повноваження президента в різних системах влади.

Зміст дисципліни реалізується у наступних складових:

- теоретична: засвоєння теоретичних знань;
- практична: оволодіння навичками і методами наукової полеміки, логіка і культура мислення;
- самостійна робота: вміння працювати з різноманітними джерелами, здійснювати пошук; політологічної інформації з відповідної проблематики, самостійно систематизувати, аналізувати та узагальнювати матеріал.

ВКАЗІВКИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Серед усіх видів навчальної роботи важливе місце належить самостійній підготовці студентів. Вона включає пошуки і добір літератури, її опрацювання, написання рефератів, доповідей, повідомлень, наукових статей тощо. Самостійна робота над навчальним матеріалом є індивідуальним видом роботи на семінарських заняттях, передбачає виконання практичних завдань і контрольних робіт. Здійснюється відповідно до навчальних планів, навчальної і робочої програм з курсу.

Метою самостійної роботи студентів є:

- забезпечення фундаментальної загальноосвітньої та практичної підготовки студентів;
- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, навичок пошуку глибших знань;
- підвищення ефективності навчального процесу на основі організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного студента;
- оволодіння студентами культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власної точки зору з питань, що вивчаються.

Ефективність самоосвіти, яка є одним з основних методів навчання студентів, визначається постійністю, послідовністю і наполегливостю.

ливістю в роботі з навчальним матеріалом, здійсненням самоконтролю, систематичністю занять, умінням поєднати практичні навички з теорією.

Самостійна робота студентів денної форми навчання починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом “Інститут президентства”.

Основними формами самостійної роботи є:

- робота з підручниками та посібниками;
- робота з науковою літературою;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських та практичних занять на основі навчальної, монографічної літератури, документів, матеріалів, періодичних видань;
- підготовка реферату;
- підготовка до аудиторної контрольної роботи;
- підготовка до консультації з викладачем;
- підготовка до заліку.

Робота з літературою. Студентові варто працювати одночасно з 2–3 підручниками.

У списку рекомендованої літератури з кожної теми курсу подано монографії і статті вітчизняних учених та політологів близького й далекого зарубіжжя. Звичайно, при підготовці не обов’язково обмежуватись цим списком.

Перш ніж розпочинати вивчення монографії чи статті, рекомендується познайомитись з відповідним розділом підручника, щоб мати загальне уявлення про досліджувану проблему. Працюючи з монографією, найцікавіші факти, судження й висновки доцільно занотувати, обов’язково посилаючись на автора.

Якщо у науковій літературі вам зустрілась незрозуміла дефініція, обов’язково треба звернутися до відповідних словників чи довідників.

Окремий етап роботи з книгою — ведення запису прочитаного. Існує кілька форм ведення записів — план (простий і розгорнутий), тези, анотація, резюме, конспект.

План — найбільш коротка форма запису прочитаного, становить перелік питань, розглянутих у книзі чи статті. Кожен пункт плану розкриває одну із сторін вибраної теми, а всі його пункти охоплюють її загалом.

Тези — стислий виклад основних положень тексту у формі твердження чи заперечення. Тези складаються після попереднього ознайомлення з текстом, слугують для збереження інформації в пам'яті і є основою для дискусії.

Анотація — короткий виклад змісту — дає загальне уявлення про книгу, брошуру, статтю. Резюме коротко характеризує висновки, головні підсумки.

Найпоширенішою формою записів є *конспект*, основу якого становлять тези, доповнені міркуваннями й доказами.

Реферат — короткий виклад змісту одного або кількох документів з певної теми. Є інформативний і розширений види рефератів. Інформативний найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. У такому рефераті має бути зазначено предмет дослідження, мета роботи; наведено основні результати; викладено дані про метод і умови дослідження; відбито пропозиції автора щодо застосування результатів. Розширений реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих, наприклад, архівних, документів з певної теми, які викладено у вигляді зв'язаного тексту. Реферат складається з наступних частин: вступ; розділи; висновки; список літератури.

Залік є підсумковою формою контролю знань студентів і проводиться в усній формі.

Основними формами контролю самостійної роботи студентів (див. Планування самостійної роботи студентів) є:

- усне опитування на семінарських заняттях (1);
- письмові контрольні роботи (2);
- тестові завдання (3);
- співбесіди на консультаціях (4);
- перевірка персональних опорних конспектів (5);
- колоквиум (6).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНСТВА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Практичні, семінарські заняття	Самостійна робота	Форма контролю
1	2	3	4	5
	Змістовий модуль I. Визначення та зміст поняття “інститут президенства”			1
1	Поняття глави держави	2		
2	Інститут президенства: походження та сутність феномену	2		
	Змістовий модуль II. Інститут президенства в різних системах влади			1, 3, 4
3	Президентська система влади	2		
4	Роль і місце президента в парламентській системі влади	2		
5	Напівпрезидентська система влади	2		
6	Особливості становлення інституту президенства в умовах тоталітарного режиму	2		
	Змістовий модуль III. Виникнення та становлення інституту президенства в сучасних політичних системах			4, 5, 6
7	Зародження та еволюція інституту президенства в США та результат його “копіювання” країнами Латинської Америки	4		
8	Президент ФРН: шлях від “ерзац-кайзера” до представницької фігури	2		
9	Варіанти президентської влади у Франції	2		

1	2	3	4	5
	Змістовий модуль IV. Особливості становлення інституту президенства в трансформаційних країнах			1, 2, 4, 5
10	Основні тенденції розвитку інституту президенства в країнах, що трансформуються	2		
11	Становлення інституту президенства в Україні	4		
Разом годин: 26				

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНСТВА”

Змістовий модуль I. Визначення та зміст поняття “інститут президенства”

Поняття глави держави: визначення поняття “глава держави”; глава держави – монарх. Характерні риси статусу монарха. Інститут президенства: походження та сутність феномену; історія походження інституту президенства; визначення і зміст терміна “інститут президенства”; поняття і види системи правління (системи влади).

Змістовий модуль II. Інститут президенства в різних системах влади

Президентська система влади: характерні риси президентської системи влади; переваги та недоліки президентської системи влади. Роль і місце президента у парламентській системі влади: сутність парламентської системи влади; переваги і недоліки парламентської системи влади. Напівпрезидентська система влади: зміст і характерні риси напівпрезидентської системи влади; переваги та недоліки напівпрезидентської системи влади. Особливості становлення інституту президенства в умовах тоталітарного режиму: моделі інституту президенства при тоталітарному режимі; практика втілення інституту президенства в радянську систему правління.

Змістовий модуль III. Виникнення та становлення інституту президентства в сучасних політичних системах

Зародження та еволюція інституту президентства в США та результат його “копіювання” країнами Латинської Америки: історія створення інституту президентства в США та його еволюція; Латиноамериканська модель інституту президентства. Президент ФРН: шлях від “ерзац-кайзера” до представницької фігури: Веймарська Конституція про посаду Президента; роль і значення Президента в сучасній Німеччині. Варіанти президентської влади у Франції: історія впровадження інституту президентства у Франції; роль Президента Франції у системі державних органів влади сучасної Франції.

Змістовий модуль IV. Особливості становлення інституту президентства у трансформаційних країнах

Основні тенденції розвитку інституту президентства в країнах, що трансформуються: еволюція інституту президентства в суперпрезидентських країнах; особливості східноєвропейської моделі президентства. Становлення інституту президентства в Україні: стан і перспективи досліджень інституту президентства в Україні; інститут президентства в політичній системі України.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕМ

Змістовий модуль I. Визначення та зміст поняття “інститут президентства”

Тема 1. Поняття глави держави

1. Визначення поняття “глава держави”.
2. Глава держави — монарх. Характерні риси статусу монарха.

Готуючись до першого питання, студент має усвідомити, що на відміну від “класичних” гілок влади — законодавчої, виконавчої та судової — фактичне та юридичне положення глави держави однозначно визначити неможливо. У літературі визначається, що глава держави або не належить до жодної з гілок влади, або належить до законодав-

чої і виконавчої, або лише до виконавчої влади. Однозначну й універсальну відповідь стосовно місця і ролі глави держави в державному механізмі влади надати складно, тому що в кожній країні положення цієї посадової особи має свої особливості. Проте низка загальних ознак, які характеризують інститут глави держави: глава держави — це посадова особа або орган, який обіймає вище місце в ієрархії державних інститутів і здійснює верховне представництво країни у внутрішньополітичному житті і відносинах з іншими державами.

Даючи визначення поняття “глава держави”, зверніть увагу на його різноманітність як у науковій літературі, так і в підручниках.

З’ясуйте, як у конституціях різних країн закріплюється інститут глави держави.

Аналізуючи правовий і реальний статус глави держави, його роль у процесі здійснення державної влади, з’ясуйте, від чого (яких факторів) це залежить. Також зверніть увагу на функції, які виконує глава держави.

Розгляд другого питання необхідно розпочати з того, що існують кілька варіантів реалізації посади глави держави: монарх, президент, колегіальний орган, генерал-губернатор.

Варто звернути увагу на характерні риси статусу монарха: влада монарха є незалежною від будь-яких гілок влади, від будь-якого органу і навіть від народу; влада монарху передається у спадок; виключні права монарха; особливі ритуали; цивільний лист; невідповідальність.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття “глава держави”: зміст, роль і значення.
2. Визначте місце глави держави у державному механізмі.
3. Проаналізуйте конституційне закріплення інституту глави держави.
4. Назвіть варіанти реалізації посади глави держави.
5. У чому виявляються характерні риси статусу монарха?

Теми доповідей та рефератів

1. Глава держави у системі органів державної влади.
2. Глава держави — монарх.
3. Глава держави — президент.
4. Монархічні тенденції в сучасній Україні.

Література [1; 6; 7; 10; 12–14]

Тема 2. Інститут президенства: походження та сутність феномену

1. Історія походження інституту президенства.
2. Визначення і зміст терміна “інститут президенства”.
3. Поняття і види системи правління (системи влади).

Розглядаючи перше питання, студенти повинні запам’ятати, що батьківщиною інституту президенства є Сполучені Штати Америки, де наприкінці XVIII ст. розпочала існування нова владна структура. На початку XIX ст. почали копіювати цей досвід країни Латинської Америки. В середині XIX ст. інститутом президентством звабилися європейці: такі посади з’явилися у структурі влади Швейцарії та Франції. Активне впровадження інституту президенства розгортається у XX ст. Необхідність вивчення інституту президенства набула особливого значення в сучасних умовах у зв’язку з “третьою” хвилею демократизації, яка охопила країни Центральної і Східної Європи і республіки колишнього СРСР.

Розкриваючи друге питання, варто з’ясувати те, що інститут президенства розглядається як різновид соціальних і правових інститутів. Так, серед російських правників інститут президенства аналізується як інтеграційний правовий інститут, мета якого — узгодження діяльності інститутів державної влади. Також популярною в юридичних науках є думка про те, що цей інститут є сукупністю державно-правових (конституційних) норм, які регулюють формування і функціонування президентської влади. Проте в політичній науці інститут президенства має розглядатися насамперед як владний інститут, тобто як сукупність владних повноважень Президента у сфері державного управління, які однаковою мірою залежать як від конституційних норм, які регулюють функціонування президентської влади, так і від політичної діяльності Президента, його взаємодії з основними державними органами.

У третьому питанні слід звернути увагу на те, що під формою правління розуміється основа формування вищої державної влади у тій чи іншій політичній системі, яка буває виборною або успадкованою. Відповідно вирізняють республіканську і монархічну форми правління. Система правління (система влади) — це тип співвідношення прерогатив між виконавчими і законодавчими органами державної влади. Відповідно виділяють президентську, напівпрезидентську і парламентську системи влади, кожна з яких має певні ознаки.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Яка держава першою запровадила посаду президента? В якому році?
2. Які країни почали копіювати цей досвід і до якої системи влади вони дійшли?
3. Коли була запроваджена посада президента на європейському континенті? В яких країнах?
4. У чому полягає сутність інституту президенства? Назвіть основні елементи цього інституту.
5. Визначте основні риси президентської і парламентської систем влади.

Теми доповідей і рефератів

1. Історичні аспекти запровадження посади президента.
2. Інститут президенства як політико-правовий інститут.
3. Основні напрями досліджень інституту президенства в американській і європейській науці.
4. Інститут президенства: основні компоненти та їх характеристика.

Література [6; 7; 10; 20; 21; 25; 29]

Змістовий модуль II. Інститут президенства в різних системах влади

Тема 3. Президентська система влади

1. Характерні риси президентської системи влади.
2. Переваги та недоліки президентської системи влади.

Розглядаючи перше питання, студенти повинні засвоїти основні ознаки “чистої” форми президенціалізму, серед яких:

- всенародне обрання президента;
- поєднання повноважень глави держави і глави уряду в особі президента;
- фіксований термін повноважень президента і парламента (причому жодна з гілок влади не повинна залежати від довіри іншої);
- формування уряду президентом лише за обмеженою участю парламента;

- відсутність політичної відповідальності уряду перед парламентом;
- відсутність права глави держави на розпуск парламенту;
- конституційно закріплені повноваження президента в законодавчій сфері.

Характеризуючи президентську республіку, слід зауважити, що її класичному варіанту притаманна наявність двох центрів влади — президента і парламенту. Одним з наслідків практичної реалізації принципу поділу влад у класичній президентській республіці є те, що виконавча влада має порівняно невеликі можливості для втручання у сферу компетенції законодавчої влади, а остання зберігає певні засоби контролю за діяльністю першої. При цьому обидві влади залишаються незалежними одна від одної, що, будучи поєднаним із взаємними стримуваннями і противагами, забезпечує демократичне управління державними справами.

Вивчення другого питання передбачає ознайомлення з перевагами та недоліками президентської системи влади. До переваг належать: електоральна підзвітність (“виборець віддає свій голос носію виконавчої влади, який не може бути усуненим з посади внаслідок зміни співвідношення сил у парламенті”); ідентифікація — виборці можуть передбачити склад потенційних урядів по закінченні виборів; система стримувань і противаг надає можливість парламентарям підтримувати або відхиляти ініціативу Кабінету міністрів або президента, не боячись санкцій з боку останніх, а виходячи з ефективності цієї ініціативи; арбітраж президента у законотворчому процесі може виступати додатковим важелем влади і вирішенням конфліктів в умовах, коли президент спирається не на більшість, а на меншість у парламенті (М. Шугарт, Д. Кері).

Серед недоліків президентської системи влади є наступні: феномен “подвійної легітимності” (внаслідок прямого виборчого права президент і парламент мають однаковий ступінь легітимності і може вестися боротьба за найбільшу легітимність); обрання президента на фіксований термін (зміна президента — процедура складна (ризик недемократичного стилю президентського правління, негнучкість його системи правління); ризик приходу до влади політичного аутсайдера (в умовах, коли відбуваються дострокові вибори, можуть з’явитися на владному олімпі випадкові політики); принцип “переможець отримує все” (гра з нульовим результатом).

Питання і завдання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте основні риси президентської системи влади.
2. Розкрийте такі переваги президентської системи влади як електоральна підзвітність та ідентифікація.
3. У чому полягає сутність феномену “подвійної легітимності” при президентській системі влади?
4. Чому саме при президентській системі влади на посаду президента може потрапити політичний аутсайдер? Чи не може виникнути подібна ситуація при іншій системі влади? Відповідь аргументуйте.

Теми доповідей і рефератів

1. Дослідження проблеми президенціалізму в сучасній політичній науці.
2. Політологічний аналіз праці Х. Лінца “Загрози президенціалізму”.
3. Президентське правління в сучасному світі.

Література [6; 7; 10; 20; 21; 25; 29; 32]

Тема 4. Роль і місце президента в парламентській системі влади

1. Сутність парламентської системи влади.
2. Переваги і недоліки парламентської системи влади.

Ознаками парламентської системи влади є:

- здійснення повноважень глави держави і глави уряду різними особами;
- обмеженість владних повноважень глави держави і водночас реальної компетенції у сфері виконачої влади до уряду та його глави;
- формування уряду парламентом за участю глави держави, яка в багатьох випадках є майже номінальною;
- формальна політична відповідальність уряду (колективна та індивідуальна) перед парламентом;
- право глави держави розпустити парламент, яке, звичайно, ефективно контролює уряд.

Фактичним центром здійснення державної влади в парламентських системах влади виступає уряд. Усі важелі реальної влади знаходяться у керівників політичних партій, яким належить більшість

мість у парламенті. Сам же парламент виступає в ролі своєрідного механізму, завдяки якому політика правлячої партії або партій офіційно оформляється. Суто партійний характер має тут звичайно і уряд, глава якого очолює партію парламентської більшості або, у випадках утворення коаліційного уряду, є лідером чи входить до складу керівництва однієї з партій правлячої коаліції.

Вивчаючи друге питання, студентіві треба визначити переваги та недоліки парламентської системи влади. До переваг цієї системи влади можна віднести: гнучкість, схильність до компромісних рішень; більший потенціал при вирішенні конфліктних ситуацій; феномен “подвійної легітимності” присутній меншою мірою, може бути між верхньою і нижньою палатами парламенту або між виконавчою і частиною законодавчої влади. Серед недоліків є: гнучкість, з іншого боку, часта зміна урядів приводить до нестабільної політичної обстановки в країні; діє принцип “переможець отримує все”: більшість у парламенті — більшість в уряді; залежність представників законодавчого органу від представників виконавчого уряду (ініціатива або її блокування представниками законодавчого органу повинна бути узгодженою з позицією уряду, на відміну від президентської системи, де законодавча і виконавча влада має певну автономність).

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які основні риси парламентської системи влади? Розкрийте їх сутність.
2. Визначте основні переваги парламентської системи влади на основі порівняння її з президентською.
3. Визначте основні недоліки парламентської системи влади на основі порівняння її з президентською.
4. Розкрийте особливості відносин між президентом та законодавчою і виконавчою гілками влади у парламентській системі влади.

Теми доповідей і рефератів

1. Порівняльний аналіз президентської та парламентської систем влади.
2. Дослідження проблеми президенціалізму в парламентській системі влади в сучасній політичній науці.
3. Парламентська система влади в сучасному світі. Місце і роль президента в ній (на прикладах країн).

Література [6; 7; 10; 14; 20; 21; 25; 29; 32]

Тема 5. Напівпрезидентська система влади

1. Зміст і характерні риси напівпрезидентської системи влади.

2. Переваги та недоліки напівпрезидентської системи влади.

При вивченні першого питання особливу увагу слід звернути на те, що для того, щоб дізнатися, чи є аналізована система влади напівпрезидентською, варто простежити її відповідність/невідповідність наступним характеристикам. У напівпрезидентській республіці:

1) глава держави (президент) обирається на основі всенародних виборів, прямим чи непрямым голосуванням на певний термін;

2) глава держави ділить виконавчу владу з прем'єр-міністром, що призводить до структури двоїстої влади. Визначальні критерії цієї влади такі:

- президент незалежний від парламенту, однак не уповноважений управляти один чи безпосередньо, тому його воля повинна передаватися й здійснюватися через уряд;
- прем'єр-міністр і його кабінет є незалежними від президента в тому, в чому вони залежні від парламенту: вони є суб'єктом або парламентської довіри, або недовіри, але в будь-якому випадку кабінету необхідна підтримка більшості в парламенті;

3) структура двоїстої влади за напівпрезидентської форми припускає різні види рівноваги, а також зміну переваги повноважень у межах виконавчої влади за суворого виконання умови, що існує “потенціал автономності” кожного елемента виконавчої влади (Дж. Сарторі).

Вивчення другого питання потребує з'ясування недоліків і переваг напівпрезидентської системи влади. Слід зауважити, що така система влади намагається нейтралізувати недоліки попередніх систем і як наслідок має наступні переваги:

- відсутня проблема тимчасової негнучкості (президент має право розпустити парламент і призначити нові вибори; якщо асамблея відповідає відмовою пропрезидентському уряду в довірі, прем'єр-міністр може призначитися від опозиції);
- кабінет міністрів менше орієнтується на президента, оскільки потребує схвалення парламенту; повноваження прем'єр-міністра конституційно захищені від посягань президента, він практично не залежить у своїх діях від президента;
- відсутність у президента права вето знижує тиск президента на парламент; з іншого боку, зберігається принцип необхідності парламентської довіри уряду;

- президент — арбітр у міжпартійних конфліктах, оскільки він має право висувати кандидатуру прем'єр-міністра, розпускати парламент і право виносити урядові законопроекти на розгляд референдуму або конституційного суду.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Визначте конструкцію побудови влади у напівпрезидентській системі правління.
2. Які особливості має виконавча влада у напівпрезидентській республіці?
3. Які фактори, за М. Дюверже, можуть підсилювати або послаблювати президентську владу з напівпрезидентській системі?
4. Які ознаки напівпрезидентських систем визначає Дж. Сарторі?
5. Розкрийте переваги напівпрезидентської системи влади.

Теми доповідей і рефератів

1. Фази правління у напівпрезидентських системах за М. Дюверже.
2. Два типи президентіалізму за М. Шугартом та Д. Кері.
3. Ознаки напівпрезидентських систем за Дж. Сарторі.

Література [6; 7; 10; 14; 20; 21; 25; 29; 32]

Тема 6. Особливості становлення інституту президентства в умовах тоталітарного режиму.

1. Моделі інституту президентства при тоталітарному режимі.
2. Практика втілення інституту президентства в радянській системі правління.

При підготовці першого питання потрібно з'ясувати, що закріплення принципу колективізму в здійсненні вищої державної влади в країнах тоталітарного соціалізму призвело до відмови від одноособової президентури до створення колегіальної (колегіальний орган) і змішаної (Президент і колегіальний орган) форм президентури.

Питання запровадити посаду Президента в СРСР уперше виникло при підготовці Конституції 1936 р., в якій була сприйнята ідея розподілу влади. Проте ця спроба не реалізувалася на практиці. Вдруге це питання виникло в 1964 р. при розробці проекту нової Конституції СРСР, навіть було підготовлено спеціальну главу. Проте і в цьому випадку ідея не знайшла практичного втілення. Радикальна зміна

відбулася лише в 1990 р., коли в березні Позачерговий третій з'їзд народних депутатів приймає Закон “Про затвердження посади Президента і внесення змін до Конституції СРСР”. Першим і останнім Президентом СРСР було обрано М. Горбачова.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які моделі інституту президенства формувалися в умовах тоталітарних режимів?
2. Розкрийте особливості інституту “тимчасового президента”, який встановлювався в умовах військового режиму.
3. В яких країнах існував феномен одноособового Президента?
4. Що таке колегіальна форма президентури і де вона існувала?
5. Проаналізуйте, як втілювався інститут президенства в “радянську” систему правління.

Теми доповідей і рефератів

1. Спроби втілення посади президента за часи існування Радянського Союзу.
2. Аналіз Закону “Про запровадження посади президента і внесення змін до Конституції СРСР” 1990 року.
3. М. Горбачов — перший президент Радянського Союзу.

Література [6; 7; 10; 14; 20; 21; 25; 29; 32]

Змістовий модуль III. Виникнення та становлення інституту президенства в сучасних політичних системах

Тема 7. Зародження та еволюція інституту президенства в США та результат його “копіювання” країнами Латинської Америки

1. Історія створення інституту президенства в США та його еволюція.
2. Латиноамериканська модель інституту президенства.

Виникнення інституту президенства у світі було пов'язане з пошуком США нового способу організації вищої державної влади, яка передбачала б створення сильної виконавчої влади і водночас виключала можливість перетворення її на тиранію. Вперше питання про введення посади Президента обговорювалося у 1787 р. на Конституцій-

ному конвенті у Філадельфії при розробці нової Конституції США. Існувало кілька планів щодо майбутньої побудови державної влади (“Виргінський план”, “План Нью-Джерсі”, “План Медісона”). За основу Конституції було взято останній, згідно з яким виконавча влада покладалася на одну посадову особу — Президента, який наділявся суттєвим обсягом повноважень і посідав провідне місце в політичній системі. Наголошувалося на необхідності чіткого розподілу функцій цієї державної посади: вона повинна мати обмеженіші, порівняно з монархом повноваження, проте разом з цим бути достатньо могутньою, щоб забезпечити ефективне керівництво країною. Також вирішальним моментом було й те, що на цю посаду була єдина, яка усіма силами схвалювалася, кандидатура національного героя — генерала Дж. Вашингтона.

Інститут президенства в США поступово розвивався і еволюціонував. У силу новизни предметна компетенція інституту президенства у США була сформульована в Конституції достатньо нечітко. Тому найважливішим джерелом президентської влади виступала конституційна практика. Цей нерівномірний процес коливався в бік зміцнення і підсилення президентської влади. Кожний новий мешканець Білого дому намагався розширити свою владу і повноваження, порівняно з попередниками. Істотно, а інколи й безпрецедентне розширення повноважень Президента відбувалося під час економічних та державних криз. Однак процес зміцнення президентської влади в США до 30-х років XX ст. мав перманентний характер. Лише з президентством Ф. Рузвельта пов’язується перетворення Президента США в центральну фігуру державного управління. Проте, навіть сильні президенти, які діяли під час війни, поважали Конституцію і не намагалися узурпувати владу.

Вивчаючи друге питання, слід звернути увагу на те, що першими, хто використав досвід інституту президенства в США, були країни Латинської Америки. Вже в першій половині XIX ст. під впливом північного сусіда в багатьох із них було запроваджено посаду Президента. Не дивлячись на значну схожість з системою правління в США, президентські республіки в Латинській Америці вже на ранній стадії розвитку представляли собою особливий різновид, який характеризувався наступними рисами: високий ступінь централізації державного апарату; гіпертрофований розвиток інституту надзвичайного або особового положення; значна роль армії в політичному житті суспільства; перевага силових методів захоплення влади; значна кон-

центрація влади в руках Президента, а також абсолютизація ролі виконавчої влади. Сильна влада Президента, яка не залежить від законодавчої, привела до встановлення диктатури. Не маючи практично жодних “противаг” з боку слабких парламентів і спираючись на армію, президенти латиноамериканських держав не лише одноособово керували державою і виконавчою владою, а й займали усі вирішальні позиції в державних структурах. Тому країни Латинської Америки стали називатися суперпрезидентськими республіками.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Використовуючи наукові джерела, з'ясуйте, як запроваджували інститут президенства в США.
2. Порівняйте повноваження президента США у XIX і XX ст.
3. Проаналізуйте співвідношення виконавчої і законодавчої влади в США.
4. Підготуйте політичні біографії президентів США (особу студент обирає самостійно).
5. Які особливості латиноамериканської моделі президенства?

Теми доповідей і рефератів

1. Історія становлення інституту президенства в США.
2. Дж. Вашингтон — перший президент США.
3. Роль і місце президента в політичній системі США.
4. Практика копіювання американської моделі президенціалізму країнами Латинської Америки.

Література [4; 14; 17; 20; 25; 29; 31; 33]

Тема 8. Президент ФРН: шлях від “ерзац-кайзера” до представницької фігури

1. Веймарська Конституція про посаду Президента.
2. Роль і значення Президента в сучасній Німеччині.

Президент Німецької імперії був наділений вищою і менш обмеженою владою, ніж та, яку мав кайзер. Проте Веймарська Конституція поруч із сильним президентом створила і сильний парламент, який брав участь у формуванні уряду і контролював його діяльність. Не останнє місце належало й уряду, який визначав основні напрями політики. Тому влада Президента була істотно обмеженою, а система правління Німеччини характеризувалася як “змішана”. Проте пос-

тійний розкол у парламенті дав можливість Президентіві не лише відігравати ключову роль при формуванні уряду, а й перетворити його на “свій” кабінет. Надмірне використання Президентом повноважень по розпуску Рейхстагу і виданню надзвичайних декретів призвело до “виключення” парламенту з механізму державного управління. У результаті Президент став одноосібним носієм всієї державної влади і розчистив шлях до встановлення фашистської диктатури.

Враховуючи історичний досвід, Конституція ФРН виключила можливість повторення трагедії і надала Президенту статус “охоронця політики”, який здійснює представницькі і церемоніальні функції. Знайомлячись з Конституцією ФРН, студенти повинні розкрити перелік повноважень Президента Німеччини і визначити його місце в системі влади.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте роль і місце Президента згідно з Веймарською Конституцією.
2. Визначте особливості взаємин між Президентом, урядом і парламентом у 20–30-х роках ХХ ст.
3. Якими конституційними повноваженнями наділений Федеральний Президент Німеччини згідно з “Основним Законом Федеративної Республіки Німеччини” 1949 р.?
4. Підготуйте у реферативній формі політичний портрет одного з президентів ФРН (за вибором студента).

Теми доповідей і рефератів

1. Веймарська Конституція про роль глави держави.
2. Еволюція повноважень президента у першій половині ХХ ст.
3. Церемоніальні і представницькі функції Президента за Конституцією ФРН.

Література [4; 14; 17; 19; 23; 25; 29]

Тема 9. Варіанти президентської влади у Франції

1. Історія впровадження інституту президенства у Франції.
2. Роль Президента Франції у системі державних органів влади сучасної Франції.

Історичний приклад перетворення Президента Франції в імператора “Наполеона–III” змусив французів відмовитися від ідеї за-

провадження сильного глави держави, що призвело до значного обмеження Президента в III Республіці. На практиці Президент не використовував навіть повноважень, передбачених Конституцією. До того ж усі його дії потребували схвалення міністрів, які несуть відповідальність перед парламентом. Тому Президент являвся простим агентом законодавчих зборів. Ситуація в IV Республіці істотно не змінилася. Провідна роль належала парламенту, який складався з великої кількості малочисельних партій. Однак вони не змогли сформувати стабільний уряд. Постійна урядова “чехарда” призводила до усвідомлення необхідності підсилення влади президента з метою стабілізації діяльності уряду. В результаті конституційної реформи Президент став гарантом незалежності і територіальної цілісності країни, арбітром між публічними владами. Проте, спираючись на підтримку парламентської більшості, Президент V Республіки вийшов за межі своєї компетенції і почав реалізувати функції глави уряду, що сприяло перетворенню інституту президенства на домінуючий державний орган влади. Однак втрата більшості в парламенті змусила Президента Франції повернутися до меж, визначених йому Конституцією.

Друге питання передбачає усвідомлення того, яке місце посідає Президент Франції в системі влади сучасної Франції. Президенту Республіки належить центральне місце в системі державних органів П'ятої республіки. Разом із урядом він утворює центральну виконавчу владу. Відповідно до ст. 5 Конституції, він стежить за дотриманням Конституції, забезпечує своїм арбітражем нормальне функціонування державних інститутів, спадкоємність держави, вживає заходів щодо забезпечення її територіальної цілісності, забезпечує дотримання міжнародних угод і договорів.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Розкрийте статус і повноваження Президента Франції в умовах II Республіки
2. Визначте обмеження повноважень президента Франції у III Республіці.
3. Схарактеризуйте повноваження Президента Франції V Республіки.
4. Яка роль Президента в політичній системі сучасної Франції? Проаналізуйте.

Теми доповідей і рефератів

1. Історичні аспекти запровадження інституту президенства у Франції.
2. Проблема співвідношення ролі президента і парламенту в політичній системі Франції часів III і IV Республік.
3. Конституційний статус і повноваження президента Франції V Республіки.
4. Сутність функції арбітражу Президента Франції.

Література [4; 14; 15; 17; 19; 20; 25; 29]

Змістовий модуль IV. Особливості становлення інституту президенства у трансформаційних країнах

Тема 10. Основні тенденції розвитку інституту президенства в країнах, що трансформуються

1. Еволюція інституту президенства в суперпрезидентських країнах.
2. Особливості східноєвропейської моделі президенства.

При вивченні першого і другого питань слід звернути увагу на те, що процес демократизації, який розпочався, виявив дві основні тенденції розвитку інституту президенства в країнах, що трансформуються: деяке послаблення ролі Президента в суперпрезидентських республіках за рахунок посилення позицій уряду, а в африканських та азійських країнах — завдяки створенню “здорової” конкуренції в боротьбі за президентську посаду. У країнах Східної і Центральної Європи, особливо в республіках колишнього СРСР — членах колишнього соцтабору — формується “своя” модель президенства, яка характеризується: по-перше, наданням Президенту ряду повноважень в усіх сферах державного управління, внаслідок чого він здійснює фактично рівний вплив на формування і діяльність усіх органів державної влади; по-друге, винесенням інституту президенства за межі відомої триади влади, надання йому позавладного статусу. Виключення становлять республіки Середньої Азії, де президенство в силу особливостей національного розвитку перетворилося не лише в режим особистої влади, а й стало набувати форму “просвітницького абсолютизму”.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні тенденції розвитку інституту президентства в країнах, що трансформуються. Підтвердіть це прикладами.
2. На прикладах покажіть деяке послаблення позицій Президента в політичній системі сучасних африканських і азійських країн.
3. Розкрийте особливості східноєвропейської моделі інституту президентства, яка сформувалася в країнах, що трансформуються.
4. Визначте основні характеристики інституту президентства в пострадянських країнах.

Теми доповідей і рефератів

1. Еволюція ролі Президента в суперпрезидентських республіках.
2. Моделі інституту президентства в африканських та азійських країнах.
3. Особливості парламентсько-президентської системи влади в країнах Центральної і Східної Європи.
4. Особливості інституту президентства на пострадянському просторі.

Література [2; 7; 10; 17; 19; 20; 23; 24; 29]

Тема 11. Становлення інституту президентства в Україні

1. Стан і перспективи досліджень інституту президентства в Україні.
2. Інститут президентства в політичній системі України.

Дослідження питання слід розпочати зі становлення та розвитку концепцій інституту глави держави в Україні у XIX–XX ст. У цей період з'являються перші спроби розробки з цього питання: “Руська правда” П. Пестеля, “Начерки Конституції Республіки” Г. Андрузького, “Вольный Союз” – “Вільна спілка” М. Драгоманова; проекти М. Костомарова, М. Міхновського; програмні документи політичних партій кінця XIX – початку XX ст.; Конституція УНР (1918 р.), конституційний проект О. Ейхельмана, проект “Конституції Західної України” С. Дністрянського.

На сучасному етапі інститут президентства в Україні вивчається за наступними напрямками: вивчення документальних матеріалів (видання нормативного характеру; документи, які містять відомості про кандидатів у президенти України; безпосередні звернення, виступи,

інтерв'ю, статті, книги президентів); публікації, присвячені осмисленню, оцінюванню наслідків становлення та функціонування інституту президенства.

При вивченні другого питання слід звернути увагу на те, що у системі владних відносин України Президент як глава держави займає особливе місце. Характерним є співвідношення цього інституту з демократичним принципом розподілу влад на законодавчу, виконавчу і судову. У новітній історії України посада Президента вперше з'явилася у 1991 р. Закон “Про Президента Української РСР” від 5 липня 1991 р. Перші всенародні вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Еволюція правового статусу Президента України. Конституція України про статус Президента. Повноваження та конституційні засади порядку обрання Президента України. Консультативні, дорадчі та допоміжні інституції при Президенті України.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте розвиток ідеї про інститут глави держави в українській політико-правовій думці.
2. Проаналізуйте характер документальних матеріалів, які досліджують інститут президенства в Україні.
3. На підставі аналізу наукових матеріалів зробіть прогноз подальшого існування і розвитку інституту президенства в Україні.
4. Підготуйте в реферативній формі політичні біографії Президентів України — Л. Кравчука, Л. Кучми, В. Ющенка.

Теми доповідей і рефератів

1. Ідея інституту глави держави в програмних документах Кирило-Мефодіївського братства.
2. Глава держави в проєктах М. Драгоманова.
3. Ідея українського гетьманства в працях В. Липинського.
4. Ідея запровадження інституту глави держави в програмних документах перших українських партій.
5. Інститут президенства в сучасній Україні: реалії та перспективи.

Література [9; 17; 18; 26; 27; 28; 30; 32]

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

1. Сучасні моделі президенства.
2. Еволюція інституту президенства в Україні.
3. Особливості президентських виборів.
4. Конституційні засади обрання Президента України.
5. Повноваження і функції Президента України в політичному житті.
6. Моделі взаємин президента з парламентом.
7. Особливості відносин президента з політичними партіями
8. Президент і державний апарат.
9. Структура і роль органів при президенті.
10. Структура органів при Президенті України.
11. Роль президента у сферах зовнішньої і військової політики.
12. Порівняльний аналіз інституту президенства Франції і України.
13. Порівняльний аналіз інституту президенства в Україні і Росії.
14. Президент і прем'єр-міністр: характер взаємин.
15. Американська і латиноамериканська моделі президенства, їх ознаки.
16. Афро-азійська модель президенства.
17. Європейська модель інституту президенства.
18. Інститут президенства у країнах, що трансформуються.
19. Парламентський контроль над діяльністю президента в різних системах влади.
20. Історія ідеї інституту глави держави в українській політико-правовій думці.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Історичне походження посади президента та її сучасна політична географія.
2. Конституційний статус і призначення президента в політичній системі суспільства.
3. Повноваження президента при президентській республіці.
4. Функції глави держави у напівпрезидентській республіці.
5. Роль президента в парламентській республіці.
6. Історичні традиції інституту глави держави в Україні (князівство, гетьманщина, президенство).
7. Еволюція правового статусу Президента України.
8. Основні типи президентських виборів, їх характеристика.

9. Особливості прямих президентських виборів.
10. Непрямі вибори президента: види і характеристика.
11. Основні політичні і конституційні норми для кандидата на посаду президента.
12. Роль політичних партій у виборах президента.
13. Сутність основних принципів, на основі яких обирається Президент України.
14. Вимоги до кандидатів на посаду Президента України.
15. Закон України “Про вибори Президента України”, його зміст.
16. Функції глави держави, закріплені Конституцією України.
17. Конституційні засади дострокового припинення повноважень Президента.
18. Взаємини президента і парламенту при парламентській системі правління.
19. Особливості взаємин між президентом і парламентом при президентській системі правління.
20. Відносини “президент — парламент” у напівпрезидентській республіці.
21. Парламентський контроль за діяльністю президента.
22. Система стримувань і противаг у відносинах між законодавчою і виконавчою гілками влади.
23. Форми комунікацій між президентом і парламентом.
24. Особливості взаємин між президентом і політичними партіями.
25. Президенти позапартійні, партійні і надпартійні (на прикладах країн).
26. Конституційний статус Ради національної безпеки та оборони України.
27. Структура і функції Адміністрації Президента.
28. Президент і вищі судові органи.
29. Умови дострокового припинення повноважень президента.
30. Конституційні механізми припинення повноважень президента.
31. Роль президента у сфері зовнішньої політики в президентській республіці.
32. Роль президента у сфері зовнішньої політики в напівпрезидентській республіці.
33. Роль президента у сфері зовнішньої політики при парламентській системі влади.
34. Функції президента як верховного головнокомандувача збройних сил.

35. Моделі взаємин між президентом і урядом.
36. Президент і монарх: порівняльний аналіз функцій і ролі в державі.
37. Концепція президента-арбітра.
38. Контрасигнування як засіб забезпечення компетенції повноважень глави держави.
39. Варіанти персоніфікації глави держави.
40. Функції президента в парламентській, президентській та напів-президентській системах влади: порівняльний аналіз.
41. Конституційний статус і призначення президента в політичній системі.
42. Президент і прем'єр-міністр: характер взаємин.
43. Ознаки американської моделі президенства.
44. Афро-азійська модель президенства, її ознаки.
45. Ознаки європейської моделі президенства.
46. Латиноамериканська модель президенства.
47. Особливості інституту президенства в пострадянських країнах.
48. Посада віце-президента: сутність і функції в суспільному житті.
49. Ідея глави держави у вітчизняній політико-правовій думці.
50. Практика втілення інституту президенства в радянську систему влади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

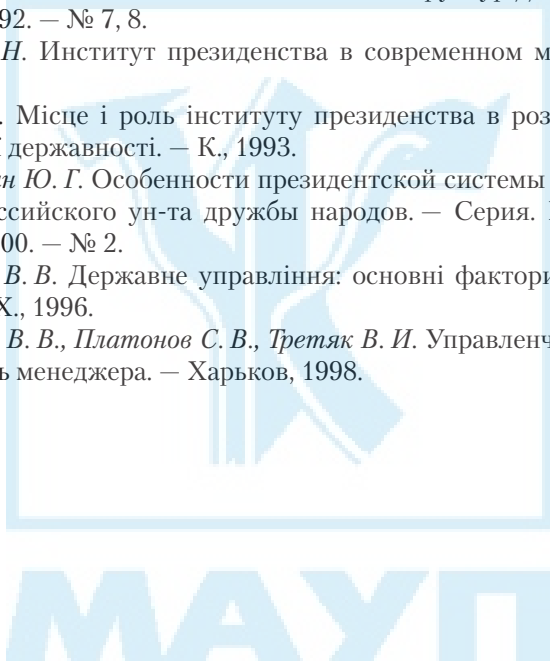
1. *Бєбик В. М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. — К., 2000.
2. *Каменская Г. В., Радионов А. Н.* Политические системы современности: Учеб. пособие. — М., 1994.
3. *Конституція України.* — К, 1997.
4. *Конституційне право зарубіжних країн.* — К., 2004.
5. *Лазоренко С. В., Лазоренко О. О.* Теорія політології. — К., 1996.
6. *Общая и прикладная политология.* Учеб. пособие / Под общ. ред. В. И. Жукова, Б. И. Краснова. — М., 1997.
7. *Основи демократії:* Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За заг. ред. А. Колодій. — К., 2002.
8. *Основи політології:* Навч. посіб. / Кер. авт. кол. Ф. М. Кирилюк. — К., 1995.

9. *Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку* / Редкол.: Ф. М. Рудич та ін. — К., 1998.
10. *Політологічний енциклопедичний словник*. — 2-ге вид. — К., 2004.
11. *Політологія*. Навчально-методичний комплекс: Підручник. — К., 2004.
12. *Політологія: Підручник* — 2-ге вид., переробл. і допов. / За наук. ред. А. Колодій. — К., 2003.
13. *Політологія: Посіб. для студ. вузів* / За ред. О. В. Бабкіної, В. Л. Горбатенка. — К., 2005.
14. *Шаповал В.* Вищі органи сучасної держави: Порівняльний аналіз. — К., 1995.

Додаткова

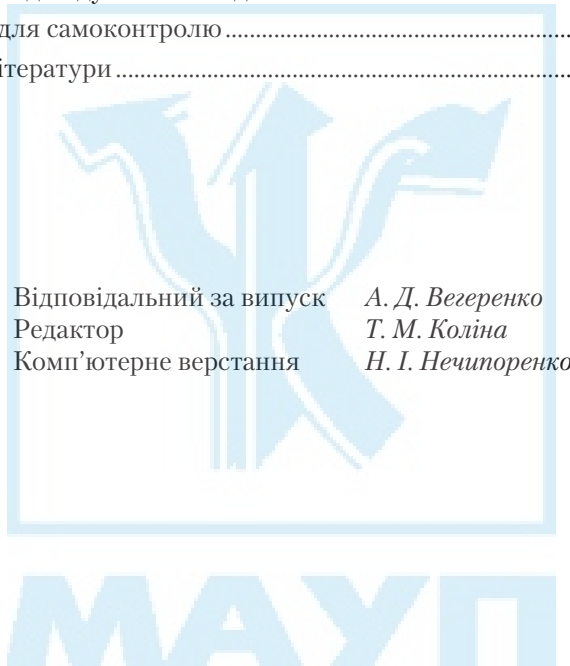
15. *Авсиевич В. Г., Харченко И. И.* К вопросу о разделении властей в полупрезидентских республиках на примере современной Франции // *Международные отношения и проблемы государственного строительства в странах Европы и Америки*. — Бердянск; Запорожье, 1996.
16. *Амелин В. Н.* Власть как общественное явление // *Социал.-полит. науки*. — 1991. — № 2.
17. *Білоус А.* Політико-правові системи: світ і Україна. — К., 1997.
18. *Головатенко В. І.* Інститут глави держави і програмні документи українських політичних партій на початку 20 ст. // *Ідеологія державотворення в Україні: Історія і сучасність: Матеріали наук.-практ. конф. 22–23 листоп. 1996 р.* — К., 1997.
19. *Головатий С.* Конституції нових держав Європи та Азії. — К., 1996.
20. *Гордиенко С. В.* Інститут президенства в Росії, США, Франції: концептуальні основи і політико-адміністративна практика (сравнительный анализ). — М., 2004.
21. *Кармазіна М.* Інститут президенства: походження і сутність феномена // *Політ. менеджмент*. — 2004. — № 3.
22. *Кельман М.* Десять засад демократії // *Право України*. — 1996. — № 8.
23. *Кынев А. И.* Інститут президенства в країнах Центральної і Східної Європи як індикатор процесу політичної трансформації // *ПОЛИС*. — 2002. — № 2.

24. *Огородников А. А.* Институт президенства России как институт высшей центральной государственной власти. — М., 2001.
25. *Паречина С. Г.* Институт президенства: история и современность. — Минск, 2003.
26. *Політична* система сучасної України: особливості становлення, тенденції, розвиток / Редкол.: Ф. М. Рудич (голова) та ін. — К., 1998. — Розд. 3.
27. *Політичні* структури та процеси в сучасній Україні / За ред. Ф. М. Рудича. — К., 1995.
28. *Рудич Ф.* Становлення нових політичних структур // Політика і час. — 1992. — № 7, 8.
29. *Сахаров Н.* Институт президенства в современном мире. — М., 1994.
30. *Спірін О.* Місце і роль інституту президенства в розбудові української державності. — К., 1993.
31. *Сумбатян Ю. Г.* Особенности президентской системы в США // Вест. Российского ун-та дружбы народов. — Серия. Политология. — 2000. — № 2.
32. *Цветков В. В.* Державне управління: основні фактори ефективності. — Х., 1996.
33. *Черкасов В. В., Платонов С. В., Третьяк В. И.* Управленческая деятельность менеджера. — Харьков, 1998.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Вказівки щодо організації самостійної роботи.....	4
Тематичний план дисципліни “Інститут президенства”	7
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Інститут президенства”	8
Методичні вказівки до самостійного вивчення тем.....	9
Тематика індивідуальних завдань.....	26
Питання для самоконтролю	26
Список літератури	28

Зам. № ВКЦ-3573

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП